

dr Michał Brzeziński
WNPiSM
Uniwersytet Warszawski

Autoreferat w języku polskim

1. Imię i Nazwisko.

Michał Brzeziński

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe/ artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

2005 doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce
dyplom uzyskania stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce
rozprawa: Stany nadzwyczajne w polskim konstytucjonalizmie XX wieku
promotor: prof. dr hab. Tadeusz Mołdawa
Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski

2003 magister prawa
dyplom odbycia studiów wyższych magisterskich /5-letnich/ na kierunku prawo w zakresie nauk prawnych (z wynikiem bardzo dobrym)
praca magisterska: Zapłata podatku w polskim prawie podatkowym
promotor: prof. dr hab. Witold Modzelewski
Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warszawski

2000 magister nauk politycznych
dyplom odbycia studiów wyższych magisterskich na kierunku politologia w zakresie nauk politycznych (z wynikiem bardzo dobrym)
praca magisterska: Stanowienie ustaw zwykłych w trybie podstawowym

promotor: prof. dr hab. Tadeusz Mołdawa
Instytut Nauk Politycznych, Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych,
Uniwersytet Warszawski

2000 Certyfikat ukończenia specjalizacji „Administracja publiczna” w ramach magisterskich studiów nauk politycznych

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych/ artystycznych.

Zatrudnienie: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski (od 2016 r. Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych)

2017 - obecnie starszy wykładowca, pełny etat

2016 - 2017 specjalista naukowo-techniczny, pełny etat

2007 - 2016 adiunkt, pełny etat

2005 - 2007 adiunkt, 1/2 etatu

Funkcje: Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski

2009 - 2011 opiekun uczelnianej organizacji studenckiej Koło Bezpieczeństwa Wewnętrznego

2008 - 2015 kierownik studiów niestacjonarnych I stopnia (zaocznych) na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne

2008 - 2015 kierownik studiów niestacjonarnych II stopnia (zaocznych) na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311.):

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Bezpieczeństwo jako wartość konstytucyjna

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy)

Michał Brzeziński, *Bezpieczeństwo jako wartość konstytucyjna*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2019, ss. 378, ISBN 978-83-8017-240-1.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Wprowadzenie

Wybór tematu rozprawy habilitacyjnej jest następstwem moich wieloletnich przemyśleń na temat związków bezpieczeństwa i konstytucji. Ich inspiracją były prowadzone przeze mnie badania szczególnych zagrożeń państwa, teoretycznych podstaw bezpieczeństwa oraz zarządzania kryzysowego. Szczególne zagrożenia ukazały mi znaczenie bezpieczeństwa jako przedmiotu konstytucyjnych rozstrzygnięć. Problematyka teoretycznych podstaw bezpieczeństwa uświadomiła mi jego złożoność oraz siłę oddziaływania. Zarządzanie kryzysowe natomiast zwróciło uwagę na konieczność systemowego uporządkowania bezpieczeństwa, zwłaszcza związanych z nim działań państwa. W ten sposób, niejako na przecięciu tych trzech obszarów oraz wynikających z nich refleksji, zrodził się temat wartości, a wraz z nim pomysł aksjologicznego zbadania bezpieczeństwa i jego konstytucjonalizacji. Skierowanie się w stronę wartości, z jednej strony stanowi naturalny i jak mi się teraz wdaje logiczny rezultat moich dotychczasowych pasji badawczych. Równocześnie, patrząc z drugiej strony, wybór wartości jest dla mnie otwarciem nowego obszaru dociekań, w ramach którego nie tylko mam możliwość

rozwijania wcześniejszych zainteresowań, co przede wszystkim niezwykle interesującego dla mnie traktowania bezpieczeństwa od strony tego, co ważne i być powinno.

Uzasadnienie tytułu

Osiągnięcie naukowe oraz rozprawę habilitacyjną zatytułowałem *Bezpieczeństwo jako wartość konstytucyjna*. **Za takim wyborem przemawiają skromność literatury, wyzywający zakres znaczeniowy bezpieczeństwa i wartości oraz ich nobilitujący związek z konstytucją.**

Problematyka bezpieczeństwa jako wartości konstytucyjnej nie posiada odrębnej monografii, mimo dynamicznego rozwoju badań bezpieczeństwa, skutkującego licznymi opracowaniami, tak z zakresu nauk o bezpieczeństwie, jak również innych dyscyplin naukowych. Wśród nich bardzo mało jest prac równocześnie obejmujących bezpieczeństwo, wartość oraz konstytucję. Niewiele więcej występuje tekstów fragmentarycznych, dotyczących bezpieczeństwa i wartości lub konstytucji i wartości. Wszystkie one pozwalają na uznanie tytułowego tematu za rzadki przedmiot publikacji, który nie jest opisany w sposób wystarczający.

Za taki stan rzeczy odpowiadają wspólnie bezpieczeństwo oraz wartość. Pytanie o nie odsłania obszar tak niezmiernie szeroki, że aż zniechęcający lub co gorsza odstrasza obawą o popadnięcie w ogólnikowość. W przypadku bezpieczeństwa, jego reinterpretowanie oraz dokomponowanie powoduje, że jest ono obecnie dostrzegane niemal wszędzie i niemal ze wszystkim łączone, przynosząc m.in. definicyjny pesymizm, oznaczający niemożność jednoznacznego zdefiniowania. Podobnie jest z wartościami. Ich nadmiar prowadzi do przytłoczenia, które powoduje zaliczenie do pojęć granicznych, aksjologii do teorii dalekiej do przejrzystości oraz tylko syntetyzowania już sformułowanych stanowisk.

Równocześnie bezpieczeństwo oraz wartość nie są zagadnieniami błahymi, okazjonalnymi lub przygodnymi. Przypisywane im oceny należą do najwyższych, jakimi wyraża się znaczenie dla jednostki, społeczeństwa i państwa. Dodatkowo, przez związanie z konstytucją, zyskują one oficjalne wyróżnienie. Konstytucja, będąc szczególnie wpływowym źródłem prawa, pełni rolę podstawowego „nośnika” tego, co powszechnie uznane, najdonioślejsze i najcenniejsze. W ten sposób potwierdza rangę bezpieczeństwa i zawartych w niej wartości, łącząc z nimi szereg rozstrzygnięć ważnych dla wszystkich podmiotów tworzących i stosujących prawo, a także odbiorców ich działań.

Założenia badawcze

Przedstawione uzasadnienie oraz uwarunkowania wpływają na realizację pracy, w tym m.in. na przyjęty cel, hipotezę oraz pytania badawcze. **Celem pracy jest ukazanie wartości bezpieczeństwa na gruncie ustawy zasadniczej. Na cel ten składają się następujące cele cząstkowe: 1.** powiązanie bezpieczeństwa z problematyką wartości; **2.** ustalenie sposobów pozwalających na wyodrębnienie oraz zinterpretowanie bezpieczeństwa jako wartości konstytucyjnej; oraz **3.** scharakteryzowanie, w oparciu o nie, konstytucjonalizacji wartości bezpieczeństwa. Analiza

W związku z celem postawiłem następującą **hipotezę: bezpieczeństwo jest wartością, która odniesiona do ustawy zasadniczej odznacza się powszechną oraz państwocentryczną konstytucjonalizacją, dlatego że aksjologiczny status bezpieczeństwa jest pochodną jego znaczenia językowego i motywacyjnego, analiza wartości bezpieczeństwa w ustawie zasadniczej wymaga aksjologicznego zinterpretowania zawartych w niej norm oraz uwzględnienia poglądów doktrynalnych, a wartość bezpieczeństwa dotyczy całej treści konstytucji oraz jest skupiona wokół państwa.**

Hipotezie odpowiadają **weryfikujące pytania badawcze o: 1.** a) treść i zakres leksykalnych znaczeń bezpieczeństwa, b) motywacyjną siłę oddziaływania oraz c) ich wpływ na znaczenie bezpieczeństwa jako wartości; **2.** a) związek wartości z ustawą zasadniczą, b) aksjologiczność norm konstytucyjnych oraz c) poglądy doktryny bezpieczeństwa pomocne w odczytaniu jego konstytucjonalizacji; **3.** a) obecność wartości bezpieczeństwa w normach zasadniczych, programowych i zwykłych, b) przyjmowaną przez nią postać oraz c) stopień powiązania z państwem?

W pracy zastosowałem metodę analizy i krytyki piśmiennictwa (analizy krytycznej) oraz uzupełniająco metodę komparatystyczną oraz hermeneutyczną, których użyłem w porównywaniu konstytucji oraz przyjmowanych wyjaśnieniach. Sposobami realizacji obranych metod są następujące techniki badawcze: opis, uporządkowanie, porównanie, interpretacja, analiza i synteza treści literatury tematu oraz związanych z nim dokumentów urzędowych. Z uwagi na szeroki zakres tematu oraz konieczność zachowania zwartości, spójności i czytelności wyводу, przyjąłem kilka ograniczników czasowych i przedmiotowych. Najważniejszymi są skupienie się na aktualnie obowiązującej konstytucji RP oraz związanej z nią literaturze, pominięcie wcześniejszych ustaw zasadniczych oraz

uznanie autonomiczności znaczeniowej pojęć konstytucyjnych. W przypadku konstytucji innych państw, z uwagi na porównywalność (wspólne kryteria i standardy) uwzględniłem konstytucje państw członkowskich Unii Europejskiej, poza ustawami ustrojowymi opuszczającymi Unię Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (tzw. *brexit*). Konstytucje państw unijnych potraktowałem uzupełniająco, z punktu widzenia ustawy zasadniczej RP, jako źródło wskazujące na podobieństwa i różnice w konstytucjonalizacji wartości bezpieczeństwa.

Konstrukcja pracy

Pracę podzieliłem na trzy części: *Konotacje bezpieczeństwa* (część I), *Konceptualizacja bezpieczeństwa* (część II) oraz *Konstytucjonalizacja bezpieczeństwa* (część III). **Struktura ta odpowiada celom oraz hipotezie, umożliwiając ich realizację i weryfikację za pomocą przyjętych metod i technik. Części pracy stanowią płaszczyzny badawcze, przygotowujące grunt do bardziej szczegółowych dociekań. Każda część zbudowana jest z trzech rozdziałów, które wpisują się w wymienione pytania badawcze. W ten sposób konstrukcja pracy przekłada się na kolejne etapy badań, zmierzając do osiągnięcia celu głównego oraz sprawdzenia hipotezy.** Całość znajduje odzwierciedlenie w literaturze, która odznacza się wyraźnym zróżnicowaniem oraz szerokim zakresem, obejmując pozycje, które można porządkująco powiązać z językoznawstwem, psychologią, aksjologią, prawoznawstwem, teorią bezpieczeństwa, nauką o państwie oraz prawem konstytucyjnym. Pracę poprzedza *Wprowadzenie*, w którym uzasadniłem wybór tematu, przedstawiłem cel naukowy, strategię metodologiczną, ramy czasowe pracy, scharakteryzowałem jej treść, materiał źródłowy oraz literaturę. Pracę wieńczy *Zakończenie*, w którym zawarłem zasadnicze wnioski i odniosłem się do przyjętych celów, pytań badawczych oraz hipotezy.

Charakterystyka oraz wyniki naukowe części I

CHARAKTERYSTYKA Część I *Konotacje bezpieczeństwa* składa się z rozdziałów, w których *Od słowa...* (rozdział I), *Przez potrzeby...* (rozdział II) dochodzę *Do wartości...* (rozdział III). W rozdziale I podjąłem się próby wszechstronnej eksplikacji słowa bezpieczeństwo w oparciu o jego leksykalne źródła w postaci m.in. słowników języka

polskiego, języków obcych oraz słowników etymologicznych. Na ich podstawie wyodrębniłem różne aspekty znaczeniowe bezpieczeństwa, skupiając się na dwóch z nich, określonych mianem *bez-pieczęństwa* i *nie-niebezpieczeństwa*, oddających odpowiednio jego dawne i obecne rozumienie. Znaczenia te dostarczają interesujących wniosków, przede wszystkim jednak, mimo dzielących ich różnic, dowodzą autentycznej, trwałej i doniosłej obecności bezpieczeństwa w języku, a w związku z nim także w ludzkim życiu. Potwierdzeniem i rozwinięciem tego jest treść rozdziału II, w którym odniosłem bezpieczeństwo do potrzeb, będących jego motywacyjnymi determinantami. Przedstawiłem w nim sposoby określania potrzeb bezpieczeństwa, ich hierarchizowanie, przykłady oraz dwa odmienne i wzajemnie powiązane znaczenia. W pierwszym, ściśle motywacyjnym, oznaczającym ukierunkowane dążenie, potrzeby bezpieczeństwa wyjaśniłem za pomocą modelu homeostatycznego (równowagi, stabilności) i wynikających z niego konsekwencji. W drugim, będącym konsekwencją pierwszego, rozumianym jako cel ukierunkowanego dążenia, wskazałem na związek z wartościami, przechodząc w ten sposób do rozdziału III, tj. aksjologicznych wyznaczników bezpieczeństwa. W rozdziale tym, w związku z niejednoznacznością ujęć wartości (orientacje obiektywistyczna i subiektywistyczna), najpierw ustaliłem relacje zachodzące między potrzebami i wartościami. Następnie skupiłem się na powinnościowym oddziaływaniu wartości, zająłem się ich rozumieniem, akcentując „inter-tywizm” i relatywizm, postaciami, pod którymi występują oraz wskazaniem typologicznymi, wyróżniając wśród nich ważny dla bezpieczeństwa podział na wartości podstawowe (ostateczne) i wtórne (instrumentalne).

WYNIKI NAUKOWE Ustalenia leksykalne dowodzą trwałej obecności bezpieczeństwa w języku polskim oraz w językach angielskim, francuskim, niemieckim, czeskim, rosyjskim i łacińskim. Wniosek ten, choć ma charakter tylko formalny, jest ważny, ponieważ skutecznie uniemożliwia przypisanie bezpieczeństwu cech doraźności i nietrwałości lub zwiążanie z nazewniczą modą na pojęcia chwilowo skupiające uwagę. Słowniki, zwłaszcza etymologiczne, dokumentują ścisły związek bezpieczeństwa nie tylko z ludzkim życiem i postrzeganiem rzeczywistości, ale także z myśleniem abstrakcyjnym, co jest szczególnie ważne z punktu widzenia wartości. Pod względem materialnym bezpieczeństwo wyróżnia się semantyczną rozległością oraz wynikającym z niej pewnym rozczarowaniem, że nie jest ono pojęciem ostrym, jednowymiarowym. Reakcja ta wydaje się wyrażać kierowane wobec bezpieczeństwa oczekiwanie prostoty. Zamiast niego jednak, bardziej zasadne

byłoby przyjęcie założenia charakterystycznego dla problematyki aksjologicznej, tj. immanentnej złożoności badanych rzeczy. Jego akceptacja pozwoliłaby spojrzeć na bezpieczeństwo w sposób mniej definicyjny, bardziej analityczny, skupiony na dwóch zagadnieniach stanowiących rezultaty ustaleń leksykalnych: doprecyzowaniu istniejących relacji rzeczownikowych i czasownikowych opisujących bezpieczeństwo oraz podjęciu wyzwania wynikającego z różnic między *bez-pięczeństwem* i *nie-niebezpieczeństwem*, tj. w skrócie wewnątrzpodmiotowej, nieograniczonej zagrożeniami pewności pozytywnej oraz zewnątrzpodmiotowej, zredukowanej do zagrożeń pewności negatywnej. Zagadnienia te są wnioskami na przyszłość, ukierunkowującymi dalsze badania bezpieczeństwa w zakresie językoznawczym oraz historycznym.

Perspektywa motywacyjna przynosi potwierdzenie oraz wzmocnienie związku bezpieczeństwa z człowiekiem. Za sprawą potrzeb, bezpieczeństwo nie jest „tylko” jednym z ważnych słów, lecz także przedmiotem uniwersalnego, ogólnoludzkiego, prawdziwego (realnego) i nieusuwalnego dążenia. Analizy potrzeb bezpieczeństwa prowadzą do lęku oraz powiązanych z nim konkretyzujących i ukierunkowanych zachowań. To na ich podstawie wnioskuje się o bezpieczeństwie uznając, że są one dowodami jego niezaspokojenia, *ergo* istnienia. W ten sposób bezpieczeństwo zyskuje ważne wsparcie w tym, co rzeczywiste i obserwowalne (zachowania). Jako konstrukt, bezpieczeństwo wyróżnia siłą oddziaływania, której nie można trwale pominąć lub skutecznie pomniejszyć, np. podejmując próby odwrócenia istniejącej hierarchii (autonomia funkcjonalna potrzeb). W świetle ustaleń motywacyjnych bezpieczeństwo nie jest wyborem, lecz wrodzonym, obowiązkowym nakazem. Osobną kwestią jest jego rozumienie i realizacja, ale nie istnienie i znaczenie. Sprawa ta wydaje się być poza dyskusją. Co innego rozumienie i realizacja, tutaj ustalenia wynikające z badania potrzeb podsuwają kilka intrygujących spostrzeżeń. Bezpieczeństwo nie ma charakteru tylko materialnego, lecz także niematerialny, co pozwala na łączenie z nim zagadnień „miękkich”, dalekich od tzw. pierwszych skojarzeń, jak policja lub wojsko. Bezpieczeństwo nie jest po prostu warunkiem rozwoju. Związek ten jest niejednoznaczny. Nie ma w nim automatyzmu. Zapewnione bezpieczeństwo umożliwia rozwój w tym sensie, że daje tylko taki wybór. Równie dobrze może okazać się, że korzyści płynące z bezpieczeństwa zamiast do postępu przyczynią się do regresu. W końcu bezpieczeństwo, pod warunkiem zaakceptowania jego homeostatyczności, poważnie zniekształca stosunek do otoczenia, w szczególności do ludzi. Zależność od nich rodzi zobowiązanie. Uświadamia brak samodzielności oraz zmusza do liczenia się nimi. W rezultacie

wprowadza do relacji międzyludzkich wrogość, lęk, interesowność, instrumentalność oraz roszczeniowość.

Ustalenia leksykalne oraz motywacyjne pozwalają uznać bezpieczeństwo za wartość. Przesądzają również o jego aksjologicznym znaczeniu. Ich wpływ jest dodatkowo wzmacniany przez problematyczność samych wartości, wynikającą z rozbieżności między dwoma dominującymi stanowiskami filozoficznymi, obiektywizmem i subiektywizmem. Problematyczność ta potwierdza hipotezę, zgodnie z którą aksjologiczny status bezpieczeństwa jest pochodną znaczenia językowego i motywacyjnego. Język, będąc rejestratorem zdolności zapisu wartości, wskazuje na odprzymiotnikowość bezpieczeństwa, umożliwiającą ocenianie i wartościowanie, jak również na zakorzenienie w kulturze, dowodzące jego trwałości. Potrzeby z kolei, za sprawą swojej instynktopodobności, rozstrzygają o aksjologicznym charakterze bezpieczeństwa jako nadrzędnej tendencji motywacyjnej jednostki, dookreślającej to, co ważne, np. pewne, niegroźne lub uporządkowane oraz domagającej się jego realizacji (powinnościowość, regulatywność). W tym znaczeniu, w świetle formułowanych poglądów, bezpieczeństwo jest wartością, której rozumienie dość dobrze oddają ujęcia określane mianem „intertywizmu” i relatywizmu. Równocześnie w ich podejściu do bezpieczeństwa niezbędne wydaje mi się zachowanie w polu widzenia obiektywistycznego naturalizmu. Rzecz w tym, że bezpieczeństwo, a przynajmniej jego elementy ciąży w stronę bezwzględnych praw przyrody lub fizyki, czego dowodem jest brak dowolności przyjmowanych rozwiązań, które niekiedy muszą być ściśle określone i przestrzegane, ponieważ stoi za nimi najstarszy sposób sprawdzania trafności wartościowania, tj. weryfikacja biologiczna. Za jej dobitny przykład niech posłuży nazywanie regulaminu polowań regulaminem „pisanym krwią”. Wysokie znacznie bezpieczeństwa najbardziej dostrzegalne jest w klasyfikacjach wartości, zwłaszcza w podziale na wartości podstawowe i instrumentalne. Uznawanie bezpieczeństwa za wartość podstawową budzi zdziwienie i zdaje się mówić coś ważnego o współczesnych czasach i ludziach, dokumentując skutki oddziaływania zachodzących zmian kulturowo-cywilizacyjnych, sytuujących bezpieczeństwo pośród ostatecznych celów ludzkiej egzystencji. Podobnie jest z wartościami instrumentalnymi, służącymi osiągnięciu wartości podstawowych. Będąc jedną z nich, bezpieczeństwo może być odnoszone do niemal wszystkich wartości podstawowych i traktowane jako wartość niezbędna i pierwszoplanowa. Dlaczego jednak nie zauważa się przy tym pozostałych sposobów dochodzenia do tego, co najważniejsze, preferując np. szybkość i pewność oraz odsuwając na bok związane z nimi skutki uboczne.

Charakterystyka oraz wyniki naukowe części II

CHARAKTERYSTYKA Część II *Konceptualizacja bezpieczeństwa* składa się z rozdziałów poświęconych ujmowaniu wartości w konstytucji (rozdział I), aksjologiczności norm konstytucyjnych (rozdział II) oraz uwarunkowaniom doktrynalnym (rozdział III). W rozdziale I, po porządkującym przedstawieniu aksjologicznego „uwikłania” konstytucji, zwróciłem uwagę na kilka zagadnień, w szczególności na charakter wartości konstytucyjnych oraz problem z ich odczytaniem. Kierując się ustaleniami prawoznawstwa, zwłaszcza teorii zasad prawa, skupiłem się na prawnym pojmowaniu wartości. Dzięki temu zostały one ujęte całościowo, z uwzględnieniem obu sposobów ich przejawiania się w konstytucji, tj. sposobu bezpośredniego, opartego na słownym oznaczeniu oraz sposobu pośredniego (zakodowanego), wymagającego odtworzenia z norm prawnych i odwołania się do reguł interpretacji aksjologicznej. Reguły te pozwoliły mi wyróżnić trzy rodzaje norm konstytucyjnych - normy zasadnicze (*principles*), normy programowe (*policies*) oraz normy zwykłe (*rules*). W rozdziale II zawarłem skondensowany opis doniosłych cech każdej z nich. Wskazałem również na występujące między nimi różnice oraz ich związek z wartościami, od najbardziej do najmniej intensywnego (normy zasadnicze - normy programowe - normy zwykłe). Do tak „rozpisanych” wartości dodałem w rozdziale III uwagi dotyczące bezpieczeństwa, niezbędne dla zrozumienia jego konstytucjonalizacji. Nazwane uwarunkowaniami doktrynalnymi, odwołują się one do czterech pytań zakreślających i porządkujących obszar badań bezpieczeństwa, tj. czym jest bezpieczeństwo, kogo ono dotyczy, czego dotyczy oraz jak powinno być zapewniane. W odpowiedzi na pierwsze pytanie wyróżniłem teorię sekurytyzacji (*securitization*), dowodzącą pierwotności języka wobec bezpieczeństwa i pozwalającą łączyć z nim wiele zróżnicowanych tematycznie spraw. Odnosząc się do drugiego pytania przywołałem różnicę między podmiotem (*subject*) i przedmiotem referencyjnym (*referent object*), czyli tym, kto zapewnia bezpieczeństwo a tym, komu bezpieczeństwo powinno być zapewnione, jego czynną i bierną stronę. W odpowiedzi na trzecie pytanie scharakteryzowałem sektory współczesnego bezpieczeństwa: militarny, polityczny, ekonomiczny, społeczny i środowiskowy, podkreślając egzystencjalny kontekst ich traktowania oraz dezagregacyjną naturę. W ostatnim z pytań nawiązałem do architektury instytucjonalno-funkcjonalnej systemu bezpieczeństwa państwa (kontekst,

instytucje oraz wynikający z zagrożeń kształt systemu), jak również do powiązanych z nią funkcji oraz celów państwa.

WYNIKI NAUKOWE Między wartościami a ustawą zasadniczą zachodzi obopólnie korzystny związek. Dla wartości jest on wyróżniający, ponieważ dotyczy szczególnego źródła prawa, które pod względem formalnym i materialnym wpływa na cały porządek prawny państwa. Tak samo jest z konstytucją. Dzięki wartościom obejmuje ona to, co najcenniejsze, skutecznie uniemożliwiając sprowadzenie jej do wypreparowanego, neutralnego instrumentu rządzenia. Związek wartości i ustawy zasadniczej odznacza się intensywnością. Konstytucje nasycone są znaczną liczbą zróżnicowanych wartości. Wśród nich występuje bezpieczeństwo. Od strony formalnej podstawą jego konstytucjonalizacji jest decyzja ustrojodawcy (prawodawcze *fiat*). Od strony faktycznej jednak nie wydaje się aby decyzja ta była swobodna. Ustrojodawca jest ograniczony wartościami już istniejącymi i powszechnie akceptowanymi, zwłaszcza takimi, których uwzględnienie pozwala spełniać minimalne oraz uniwersalne standardy dotyczące egzystencji biologicznej, określać wzajemne relacje między ludźmi, słowem zapewniać elementarny ład społeczny. Wartości te trafnie uznaje się za niedysponowalne, bezdyskusyjne i przymusowe. Ich konstytucjonalizacja stanowi tylko deklarację tego wszystkiego, co i tak jest bezwzględnie wiążące, gdyż jednoznacznie wynika z ludzkich potrzeb oraz logicznych założeń każdej wspólnoty politycznej. Będąc jedną z takich wartości, bezpieczeństwo nie jest w konstytucji nazywane wartością w sposób otwarty i bezpośredni, pozwalający na łatwe odnalezienie. Ustrojodawca postępuje tak tylko z nielicznymi wartościami wysokimi, doniosłymi i uroczystymi. Pozostała, dominująca reszta, razem z bezpieczeństwem, jest zakodowana (ukryta) w normach prawnych, z których musi zostać odtworzona. Fakt ten potwierdza przyjętą hipotezę w tej części, zgodnie z którą analiza bezpieczeństwa wymaga aksjologicznego odczytania norm konstytucyjnych. Brak jasnych deklaracji ustrojodawcy prowadzi do reguł interpretacji aksjologicznej. Pozwalają one nie tylko odnaleźć (rozpoznać) wartości w normach prawnych, ale również zrozumieć ich wzajemne relacje i znaczenie, w tym stopień aksjologizacji oraz funkcjonalne zróżnicowanie. Z tych powodów reguły warunkują prawidłowe postępowanie ze wszystkimi wartościami, także otwarcie wyrażonymi, stając się obowiązkowym narzędziem aksjologicznej oceny konstytucji.

Reguły interpretacji wpisują się w istniejący podział norm prawnych na normy zasadnicze (*principles*), programowe (*policies*) i zwykłe (*rules*). Reguła dotycząca norm

zasadniczych decyduje o ich utożsamieniu z wartościami i w związku z tym przewadze nad pozostałymi normami prawnymi. Zgodnie jej treścią norma posiadająca status zasady wprost wskazuje na wartość, którą co ważne, uznaje się za część prawa, a nie element wobec niego zewnętrzny. W ten sposób zasady charakteryzują się najwyższym stopniem aksjologizacji oraz oddziaływania na cały system prawa. W przypadku norm programowych, ich związek z wartościami jest luźniejszy. Wskazane w nich cele powinny być uznawane za wartości, ponieważ wynikają z dokonanego przez ustrojodawcę wyboru, który z kolei jest pochodną afirmowania przez niego konkretnych wartości. Stąd normy programowe muszą odnosić się do wartości, choć nie tylko. Przede wszystkim normy te określają cele systemu prawa, decydując o jego spójności teleologicznej. Istotne jest, że wartościom norm programowych przekonująco przypisuje się charakter instrumentalny i uznaje za służące spełnieniu wartości wyższych (ostatecznych) zawartych w zasadach. Najmniejszym stopniem aksjologizacji odznaczają się normy zwykłe. Przyczyną tego stanu rzeczy jest dominacja uzasadnienia tetycznego, która powoduje, że nie wzbudzają one większych wątpliwości i nie wymagają aksjologicznego wsparcia. Mimo to, także normy zwykłe łączą się z wartościami. Raz, dlatego, że są częścią systemu prawa, tj. rezultatem podjętych decyzji i stojących za nimi przekonań (analogia z normami programowymi). Dwa, że realizują wartości przyjęte w normach programowych i zasadniczych przez formułowanie nakazów, zakazów lub upoważnień (normy nakazujące, zakazujące, kompetencyjne).

Poza regułami interpretacji aksjologicznej, analiza wartości bezpieczeństwa w ustawie zasadniczej wymaga uwzględnienia poglądów doktrynalnych, czym dopełnia i potwierdza przyjętą hipotezę. Za ich uwzględnieniem jednoznacznie przemawiają postulaty językowej wykładni prawa, w szczególności dyrektywa znaczenia specjalistycznego, wiążąca rozumienie danego terminu z poglądami dotyczącej go nauki. Wśród nich, kierując się pytaniami o to, czym jest bezpieczeństwo, kogo i co obejmuje oraz jak powinno być zapewniane, za najbardziej pomocne w odczytaniu konstytucjonalizacji bezpieczeństwa uznaje nakaz ostrożności, zniuansowanie strony podmiotowej, uporządkowanie przedmiotowe oraz określenie stanów funkcjonowania państwa. Nakaz ostrożnego komentowania konstytucji jest wnioskiem wynikającym z teorii sekurytyzacji (*securitization*), w świetle której język bezpieczeństwa nie jest neutralny i ostatecznie może prowadzić do ograniczeń praw obywatelskich. Dlatego postępowanie polegające na „łatwym mówieniu” o bezpieczeństwie, np. na bezrefleksyjnym łączeniu z nim szeregu zagadnień lub wskazywaniu zagrożeń, nie

przekonuje. Konsekwencje takiego postępowania są niezmiernie poważne i nie powinny być „wywoływane” tylko dlatego, że związek z bezpieczeństwem dodaje danemu tematowi powagi i nobilituje. Zniuansowanie strony podmiotowej jest umożliwiające przez wyraźnie wyodrębnione pojęcia podmiotu oraz przedmiotu referencyjnego, tj. tego, kto dostarcza bezpieczeństwa oraz tego, kto jest jego odbiorcą. Pojęcia te mogą zostać z powodzeniem zastosowane w analizie konstytucji, przyczyniając się do precyzyjnego ustalenia relacji zachodzących między państwem a jednostką. Uporządkowanie przedmiotowe ułatwiają sektory bezpieczeństwa, tj. militarny, polityczny, ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Identyfikują one specyficzne rodzaje interakcji, pozwalając na powiązanie z nimi unormowań konstytucyjnych, a następnie ustalenie sektorów dominujących, którym poświęca się najwięcej uwagi. Z kolei określenie stanów funkcjonowania państwa wprost znajduje przełożenie na konstytucyjną regulację szczególnych zagrożeń, w związku z którymi państwo i jego instytucje bezpieczeństwa działają w warunkach wyjątkowych (nadzwyczajnych). Na jej podstawie pozostałą część konstytucji można uznać za dotyczącą zagrożeń zwykłych (codziennych) i odnieść do normalnego stanu funkcjonowania państwa.

Charakterystyka oraz wyniki naukowe części III

CHARAKTERYSTYKA Część III *Konstytucjonalizacja bezpieczeństwa* składa się z rozdziałów, w których przeprowadziłem analizę regulacji bezpieczeństwa w normach zasadniczych (rozdział I), normach programowych (rozdział II) oraz normach zwykłych (rozdział III). W każdym z nich odniosłem się porównawczo do treści konstytucji państw unijnych. W rozdziale I najpierw przedstawiłem zasady wprost wskazujące na bezpieczeństwo (ogólna klauzula ograniczająca, powiązana z zasadą wolności oraz zasady jawności rozprawy, wolności uzewnętrzniania religii oraz obywatelskiego prawa do informacji publicznej). Potem wskazałem na interpretacje innych norm zasadniczych, w których nawiązuje się do bezpieczeństwa (dobro wspólne, prawo do strajku oraz wolność działalności gospodarczej). Na końcu na powiązane z nimi obowiązki (obrona Ojczyzny oraz w dalszej kolejności troska o dobro wspólne i dbałość o stan środowiska). Następnie w sposób osobny zająłem się zasadą bezpieczeństwa prawnego oraz łączonym z nią prawem do bezpieczeństwa osobistego. W rozdziale II, obejmującym normy programowe, przeanalizowałem postanowienia dotyczące: bezpieczeństwa obywateli, bezpieczeństwa ekologicznego, bezpieczeństwa konsumentów, użytkowników i najemców, dwóch tzw.

zasad stanów nadzwyczajnych - tymczasowości i celowości, zabezpieczenia społecznego, zabezpieczenia egzystencji oraz bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Odrębnie zbadałem normy zobowiązujące do: stania na straży bezpieczeństwa państwa, zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego państwa i porządku publicznego, zapewniania bezpieczeństwa zewnętrznego państwa oraz sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju, a także zobowiązujące do służenia zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności granic państwa. W rozdziale III, dotyczącym norm zwykłych, odniosłem bezpieczeństwo do regulacji Sił Zbrojnych, tj. do sprawowania nad nimi zwierzchnictwa oraz ustawodawstwa wojskowego. Następnie zająłem się stanami nadzwyczajnymi (stan klęski żywiołowej, stan wyjątkowy, stan wojenny) oraz środkami wojennymi (mobilizacja i użycie Sił Zbrojnych do obrony państwa, stan wojny oraz czas wojny - Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych, sąd wyjątkowy i tryb doraźny).

WYNIKI NAUKOWE Bezpieczeństwo jest związane ze wszystkimi wyróżnionymi rodzajami norm konstytucyjnych, co pozwala mi uznać, że jest ono obecne w całej treści konstytucji i nie ogranicza się do jej konkretnego rozdziału lub typu norm. Więcej, nie tworzy zbioru luźno powiązanych przepisów. Konstytucjonalizacja wartości bezpieczeństwa odznacza się funkcjonalnym powiązaniem. Normy zasadnicze, programowe oraz zwykłe, mimo występujących między nimi różnic, tworzą dość spójną całość. Wystarczy odnotować np. wynikanie kompetencyjnych norm zwykłych z zadaniowych norm programowych oraz zależności ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela zachodzące między normami zasadniczymi i zwykłymi (klauzule limitacyjne). Równocześnie stwierdzam, że ustrojodawca, zarówno polski, jak i zagraniczny, nie eksponuje bezpieczeństwa, lecz podchodzi do niego w sposób zwięzły i oszczędny. Taki stan rzeczy wydaje się wynikać z szerokiego zakresu konstytucji, który skutkuje lapidarnością oraz skromnością regulowania zawartej w niej materii. Być może również stoi za nim obawa przed nadużywaniem pojęć zbyt wieloznacznych i przez to niepewnych. Wyjątkiem są normy zwykłe odnoszące się do szczególnych zagrożeń. Ich treść wyróżnia bezpieczeństwo, umożliwia jego zwiększoną ochronę, dowodząc równocześnie uniwersalności samej konstytucji jako ustawy na każdą „okazję”, tj. o zdolności oddziaływania niezależnej od warunków w jakich może znaleźć się państwo.

W normach zasadniczych bezpieczeństwo przyjmuje postać materialnej przesłanki ograniczającej korzystanie z wolności i praw człowieka i obywatela (przede wszystkim) oraz zasady bezpieczeństwa prawnego. Jako przesłanka ograniczająca, wartość

bezpieczeństwa w konstytucji RP dotyczy głównie zasady wolności oraz zasad jawności rozprawy, wolności uzewnętrzniania religii oraz obywatelskiego prawa do informacji publicznej. W tym samym charakterze bezpieczeństwo jest ujmowane w interpretacjach innych norm zasadniczych. Idzie tutaj o zasadę dobra wspólnego, dobro publiczne (prawo do strajku) oraz ważny interes publiczny (wolność działalności gospodarczej). Jako zasada bezpieczeństwa prawnego, wartość ta ma charakter zasady pochodnej, jest wyprowadzana z zasady demokratycznego państwa prawnego i dotyczy wymagań stawianych działalności prawotwórczej. W normach programowych dokonałem podziału na normy uznające bezpieczeństwo za wartość wyrażającą się w celach państwa oraz zadaniach instytucji publicznych. Celami państwa są zapewnianie bezpieczeństwa obywateli, zapewnianie bezpieczeństwa ekologicznego, ochrona bezpieczeństwa konsumentów, użytkowników i najemców, tymczasowość i celowość (tzw. zasady stanów nadzwyczajnych), jak również prawo do zabezpieczenia społecznego, pomoc w zabezpieczeniu egzystencji oraz prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Wśród zadań instytucji publicznych wyróżniam stanie na straży bezpieczeństwa państwa (Prezydent RP), zapewnianie bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz porządku publicznego, zapewnianie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, sprawowanie ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju (Rada Ministrów) oraz zapewnianie bezpieczeństwa państwa (Siły Zbrojne RP). W normach zwykłych z kolei wprowadziłem zróżnicowanie na zwykłe i nadzwyczajne środki działania. W środkach zwykłych wartość bezpieczeństwa dotyczy zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi RP oraz ustawodawstwa wojskowego. W środkach nadzwyczajnych natomiast odniosłem się do stanów nadzwyczajnych (stan klęski żywiołowej, stan wyjątkowy, stan wojenny) oraz środków wojennych (mobilizacja, użycie Sił Zbrojnych RP do obrony państwa, stan wojny oraz czas wojny, tzn. Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych, sąd wyjątkowy i tryb doraźny). Analogicznie rzecz wygląda w pozostałych konstytucjach państw unijnych. Występujące różnice mają charakter ilościowy, są zależne od rozwiązań ustrojowych oraz sposobu regulacji.

Przedstawione normy są ściśle związane z państwem. Przede wszystkim wynika z nich, że państwo jest jedynym podmiotem bezpieczeństwa. Trudno uznać, że jest nim jednostka działająca w ramach obowiązków (obrona Ojczyzny, troska o dobro wspólne, dbałość o stan środowiska). Nawiązując do oceny ogólnej klauzuli ograniczającej (zasada wolności), „wykonawcami” zasad są wszystkie władze publiczne, tj. ustawodawcza, wykonawcza i sędziowska. Mogą one ustanawiać ograniczenia w korzystaniu z wolności i praw lub decydować o legalności ograniczeń już ustanowionych przez inne władze. Tak

samo jest z bezpieczeństwem prawnym. W przypadku norm programowych oraz zwykłych podmiotowość państwa jest jednoznaczna. Normy programowe wprost wskazują na cele całego państwa lub zadania konkretnych instytucji publicznych. Normy zwykle z kolei, w ramach środków działania, łączą bezpieczeństwo z kompetencjami, nakazami i zakazami wykonywanymi przez państwo.

Następne wskazanie dotyczy przedmiotu referencyjnego bezpieczeństwa, którym w świetle norm konstytucyjnych jest państwo oraz jednostka. Referencyjność państwa wynika z norm zasadniczych. Bezpieczeństwo jest w nich przesłanką ograniczającą wolności i prawa jednostki - państwo demokratyczne, jego porządek publiczny (ogólna klauzula ograniczająca) oraz państwo i porządek publiczny (pozostałe wymienione zasady). Poza nimi wyróżniam zadaniowe normy programowe oraz niemal wszystkie normy zwykłe. O referencyjności jednostki zaświadcza zasada bezpieczeństwa prawnego, dzięki której może ona przewidywać działania własne oraz organów państwa, urzeczywistniając w ten sposób zasadę wolności oraz godności. Ponadto jednostka jest przedmiotem celowościowych norm programowych (z zastrzeżeniem wątpliwości zgłoszonych wobec przeznaczenia dwóch tzw. zasad stanów nadzwyczajnych - tymczasowości i celowości), a także niektórych norm zwykłych, określających przesłanki zastosowania stanu klęski żywiołowej oraz stanu wyjątkowego (odpowiednio katastrofy naturalne i awarie techniczne oraz zagrożenie bezpieczeństwa obywateli). Podobnie jest w innych konstytucjach państw Unii Europejskiej. Ich normy potwierdzają podmiotowy oraz referencyjny charakter państwa.

Zróznicowanie przedmiotu referencyjnego bezpieczeństwa nie osłabia pozycji państwa. Dzieje się tak z powodu odmiennej rangi prawnej i aksjologicznej norm konstytucyjnych oraz przyjmowanego kierunku ich interpretowania. W pierwszym wypadku o pierwszeństwie państwa decyduje treść norm zasadniczych (przesłanka ograniczająca), pochodność zasady bezpieczeństwa prawnego, „podrzędność” norm programowych (brak egzekwowalnych roszczeń pozytywnych) oraz niesamodzielnosc norm zwykłych, które i tak w zdecydowanej większości wskazują na bezpieczeństwo państwa. W drugim wypadku rozumienie norm konstytucyjnych jest wyraźnie zorientowane na państwo lub do niego prowadzi. Najlepiej o tym zaświadcza interpretacje zasady dobra wspólnego, dobra publicznego oraz ważnego interesu publicznego. Myśl o tym, że jednostka stanowi nie mniej ważny przedmiot referencyjny nie jest jeszcze wyrażana w sposób konkurencyjny i przeważający. Nie znaczy to jednak, że nie będzie tak w przyszłości. Wysoka dynamika zmian pojmowania wartości

bezpieczeństwa nieuchronnie prowadzi do pojawienia się stanu nieprzystawalności z tym jak być powinno i w następstwie przeloży się na presję rewizyjną, przesądając nie tyle o zmianie samej konstytucji, co jej gruntownej reinterpretacji.

Podmiotowy oraz referencyjny charakter państwa, jego umocowanie w normach konstytucyjnych, zwłaszcza zasadniczych oraz wspierające interpretacje potwierdzają tę część hipotezy, zgodnie z którą wartość bezpieczeństwa dotyczy całej treści konstytucji oraz jest skupiona wokół państwa. W ten sposób, uwzględniając podsumowanie części I oraz II, stwierdzam osiągnięcie założonego celu oraz pozytywne zweryfikowanie przyjętej hipotezy.

Wykorzystanie wyników pracy

Prezentowana praca wzbogaca dotychczasowy dorobek nauk o bezpieczeństwie. Przede wszystkim czyni z tematu bezpieczeństwa jako wartości konstytucyjnej pełnoprawny obszar badań, łącząc w całość szereg kontekstów jego analizowania, począwszy od leksykalnych, przez motywacyjne, aksjologiczne, teoretyczno-prawne, politologiczne, na ustrojowych kończąc. **Twórczym wkładem pracy jest jej strona koncepcyjna, odnosząca się do ujęcia bezpieczeństwa jako wartości oraz jej przełożenia na normy konstytucyjne. W pierwszym przypadku wyprowadza charakter bezpieczeństwa z wyników ustaleń leksykalnych i motywacyjnych, czyniąc ze wskazań aksjologicznych jego potwierdzające dopełnienie. W ten sposób zastępuje aksjologiczną aprioryczność obiektywnymi świadectwami, na podstawie których status bezpieczeństwa jako wartości staje się niepodważalny. W drugim przypadku, dotyczącym przełożenia na normy konstytucyjne, wykorzystuje reguły interpretacji aksjologicznej. Kierując się nimi przedstawia konstytucjonalizację bezpieczeństwa w podziale na normy zasadnicze, programowe i zwykłe. Dzięki temu porządkuje całość konstytucyjnej regulacji bezpieczeństwa, oddając równocześnie jej aksjologiczny oraz prawny charakter. Dodatkowo pracę wyróżnia zaadoptowanie ustaleń doktrynalnych oraz zestawienie z konstytucjami państw Unii Europejskiej. Pozwoliło to m.in. zachować sekurytyzacyjną ostrożność, zastosować podział na podmiot i przedmiot referencyjny bezpieczeństwa, odnieść się do jego sektorów, uwzględnić znaczenie szczególnych zagrożeń oraz porównać rozwiązania krajowe z zagranicznymi. Razem wzięte rezultaty te mogą być wykorzystane jako wskazówki, zwłaszcza dla**

prawodawcy, nakazujące traktowanie bezpieczeństwa w sposób pełnoprawny, kompleksowy, z należytą uwagą i świadomością zachowania ostrożności.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych).

Moje pozostałe zainteresowania i osiągnięcia naukowe są ukierunkowane na trzy obszary badawcze: **(A) szczególne zagrożenia państwa, (B) teoretyczne podstawy bezpieczeństwa oraz (C) zarządzanie kryzysowe.** O ich wyborze zdecydował szereg czynników. Przede wszystkim chęć kontynuowania pasji poznawczych wynikających z problematyki stanów nadzwyczajnych, rozwijanej od studiów doktoranckich. Wspierające znaczenie miała prowadzona przez mnie dydaktyka na Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (od 2016 r. Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych).

Wymienione obszary mają swoje źródło w stanach nadzwyczajnych. Temat ten zacząłem badać w trakcie studiów doktoranckich, w związku z przygotowywaną rozprawą *Stany nadzwyczajne w polskim konstytucjonalizmie XX wieku*. Po obronie postanowiłem dalej pogłębiać badania w tym zakresie, łącząc je ze szczególnymi zagrożeniami. Ich ustalenia dość szybko wskazały mi na dwa pozostałe obszary. W przypadku teoretycznych podstaw bezpieczeństwa, o ich wyborze zdecydował charakter szczególnych zagrożeń. Zajmując się nimi zwróciłem uwagę na pytanie o to, czym jest bezpieczeństwo? Pytanie to prowadzi mnie do odkrywania kolejnych tematów, przez które stopniowo przechodzę do kwestii coraz bardziej podstawowych, wyznaczających uniwersalne rozumienie bezpieczeństwa. Z kolei przyczyną, dla której zainteresowałem się zarządzaniem kryzysowym był związany z nim zamysł i nadzieje wypełnienia luki w systemie bezpieczeństwa narodowego między tzw. zagrożeniami codziennymi a zagrożeniami szczególnymi, jak również zintegrowania instytucji o właściwości ogólnej oraz wyspecjalizowanych w sprawach bezpieczeństwa.

W przypadku dydaktyki, szczególne zagrożenia państwa, teoretyczne podstawy bezpieczeństwa oraz zarządzanie kryzysowe były przedmiotowo zgodne z zajęciami realizowanymi przeze mnie na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne, a także politologia, europeistyka oraz stosunki międzynarodowe. Idzie tu głównie o takie przedmioty jak: *Stany nadzwyczajne w państwie (szczególne zagrożenia państwa), Wstęp do nauk o*

bezpieczeństwie (teoretyczne podstawy bezpieczeństwa) oraz *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych*, *Organizacja systemu zarządzania kryzysowego w społecznościach lokalnych*, *Zarządzanie kryzysowe we współczesnych państwach* (zarządzanie kryzysowe).

(A) Szczególne zagrożenia państwa

Osiągnięcia dotyczące szczególnych zagrożeń mają postać książki, artykułów w punktowanych czasopismach naukowych oraz rozdziałów w recenzowanych naukowo książkach.

W przypadku książki idzie o *Stany nadzwyczajne w polskich konstytucjach*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2007. Jej podstawą jest zaktualizowana, skrócona i poprawiona rozprawa doktorska, którą obroniłem w 2005 r. W książce przedstawiłem tę część doktoratu, która obejmuje problematykę teoretyczną (rozdział I) oraz regulacje konstytucyjne z lat 1918-1939, 1944-1988 oraz od roku 1989 (rozdziały II, III, IV).

Odnosząc się do artykułów w czasopismach oraz rozdziałów w książkach, ich treść skupia się na kwestiach ustrojowych, dotyczących Polski oraz państw poradzieckich.

- *Konstytucyjne podstawy bezpieczeństwa Republiki Azerbejdżanu*, [w:] J. Zalesny (red.), *Zagadnienia ustrojowe państw poradzieckich*, Warszawa 2010 - w rozdziale tym scharakteryzowałem sposób postrzegania i traktowania bezpieczeństwa w Azerbejdżanie, relacje między państwem i obywatelami, rolę Sił Zbrojnych Republiki Azerbejdżanu, stany nadzwyczajne (stan wojenny i stan wyjątkowy) oraz uprawnienia naczelných organów państwa związane z problematyką bezpieczeństwa.
- *Gwarancje praworządności stanów nadzwyczajnych w ochronie ludności*, [w:] A. Skrabacz (red.), *Ochrona ludności w czasie pokoju oraz w okresie kryzysu i wojny*, Warszawa 2010 - w rozdziale tym podniosłem kwestię znaczenia zabezpieczeń, których celem jest ochrona państwa oraz wolności i praw człowieka i obywatela przed zagrożeniami wynikającymi z niewłaściwego stosowania stanów nadzwyczajnych.
- *Wybory prezydenckie 2010 roku z perspektywy stanów nadzwyczajnych*, „Studia Politologiczne” 2011, vol. 19 - w artykule tym poruszyłem problem, który obnażyła

- powódź i wybory prezydenckie z 2010 r., tj. praktyczną trudność z czytelnym i precyzyjnym wyznaczeniem daty przeprowadzenia przesuniętych wyborów prezydenckich i okresu przedłużenia kadencji. [lista B MNiSW - 7 pkt - 2012]
- *Konstytucjonalizacja pozycji ustrojowej parlamentu w sytuacjach szczególnych zagrożeń*, [w:] T. Moldawa, J. Zaleśny (red.), *Parlamentaryzm w świecie współczesnym. Między ideą a rzeczywistością*, Warszawa 2011 oraz *Parlament wobec szczególnych zagrożeń - rozwiązania konstytucyjne wybranych państw obszaru byłego ZSRR*, „Studia Politologiczne” 2014, vol. 33 - w obu tekstach zająłem się wpływem szczególnych zagrożeń na konstytucyjną pozycję parlamentu, charakteryzując m.in. zasadę uniwersalności konstytucji, konstytucjonalizację stanu wojny oraz stanów nadzwyczajnych, gwarancje funkcjonowania parlamentu, w tym instytucję tzw. parlamentu szkieletowego, a także jego uprawnienia kontrolne i nadzorcze. [lista B MNiSW - 13 pkt - 2017]
 - *Wpływ klauzuli derogacyjnej z art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka na stany nadzwyczajne*, [w:] K.A. Wojtaszczyk, J. Tymanowski, P. Stawarz (red.), *Integracja europejska. Główne obszary badawcze*, Warszawa 2015 - w rozdziale tym przedstawiłem oddziaływanie tytułowej Konwencji na stany nadzwyczajne, tj. tryb ich wprowadzenia i zniesienia, przesłanki zastosowania, wskazujące na szczególne zagrożenia oraz środki, umożliwiające skorzystanie z dodatkowych, niedopuszczalnych w innych warunkach, ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela.
 - *Wybrane zasady stanów nadzwyczajnych w konstytucji z dnia 2 kwietnia 1997 r. - uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Studia Politologiczne” 2017, vol. 45 - artykuł ten obejmuje trzy zagadnienia: 1. konsekwencje relacji rozdział XI - pozostała treść konstytucji w zakresie dotyczącym dopuszczalnych ograniczeń wolności i praw człowieka i obywatela (zasada ostateczności, częściowo legalności), 2. odpowiedniość przedłużania kadencji Sejmu, Senatu, organów samorządu terytorialnego oraz Prezydenta RP (zasada ochrony organów przedstawicielskich) oraz 3. wyrównywanie strat majątkowych wynikających z ograniczenia w czasie stanu nadzwyczajnego wolności i praw człowieka i obywatela (zasada legalności). [lista B MNiSW - 13 pkt - 2017]

Poza kwestiami ustrojowymi, do pozostałych osiągnięć dotyczących obszaru szczególnych zagrożeń zaliczam cztery teksty poświęcone stanom nadzwyczajnym - dwa sprawom szczegółowym i dwa problemom teoretycznym.

- *Zasady działania organów władzy publicznej w stanie klęski żywiołowej*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014 - w artykule przedstawiłem organizacyjną stronę stanu klęski żywiołowej, tj. organy kierujące tym stanem oraz ich wzajemne relacje, które wynikają ze specyfiki danego stanu nadzwyczajnego, konstytucyjnych zasad dotyczących wszystkich stanów nadzwyczajnych oraz ustawy przedmiotowej i powiązanych z nią rozporządzeń wykonawczych.
- *The issue of terrorism in Poland's state emergency regulations*, „Studia Politologiczne” 2015, vol. 38 - w tekście tym odniosłem zagrożenia terrorystyczne do konstytucyjnych oraz ustawowych regulacji stanów nadzwyczajnych, analizując związek tych zagrożeń z przesłankami zastosowania oraz przydatność środków nadzwyczajnych do ich skutecznego zwalczania. [lista B MNiSW - 13 pkt - 2017]
- *Pojęcie stanu nadzwyczajnego*, [w:] J. Błuszkowski, J. Zaleśny (red.), *Wielowymiarowość systemów politycznych. Teoretyczne założenia i praktyczne uwarunkowania*, Warszawa 2009 - tekst ten zawiera analizę stanu nadzwyczajnego od strony terminologicznej, w szczególności odnosi się do istniejących w doktrynie propozycji nazewniczych oraz elementów konstrukcyjnych, na podstawie których można zakreślić i uporządkować siatkę pojęciową stanów nadzwyczajnych.
- *Odrębność stanu wojennego od pozostałych stanów nadzwyczajnych*, „Studia Politologiczne” 2018, vol. 49 - w artykule tym zająłem się przesłankami zastosowania oraz środkami stanu wojennego dowodząc, że uniwersalna różnica między nim a pozostałymi rodzajami stanu nadzwyczajnego jest wyznaczana przez uprawnienia posiadane przez siły zbrojne, zwłaszcza wobec władz cywilnych na obszarze państwa, gdzie prowadzone są działania militarne. [lista B MNiSW - 13 pkt - 2017]

(B) Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa

Osiągnięcia dotyczące teoretycznych podstaw bezpieczeństwa mają postać artykułów w punktowanych czasopismach naukowych oraz rozdziałów w zrecenzowanych naukowo książkach. Ich treść obejmuje problematykę pojęciową, społeczną, psychologiczną i językoznawczą.

- *Kategoria bezpieczeństwa*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa*, [w:] *ibidem* oraz częściowo *Bezpieczeństwo wewnętrzne w Finlandii*, [w:] S. Sulowski (red.), *Problemy bezpieczeństwa wewnętrznego w wybranych państwach*, Warszawa 2013 - w tekstach tych zająłem się zagadnieniami pojęciowymi, przede wszystkim kategorią bezpieczeństwa oraz pojęciem bezpieczeństwa wewnętrznego, ukazując sposoby ich pojmowania, zakres znaczeniowy, związane z nim konsekwencje oraz wzajemne relacje.
- *Bezpieczeństwo społeczne jako rodzaj bezpieczeństwa. Ustalenia wprowadzające*, [w:] A. Skrabacz, S. Sulowski (red), *Bezpieczeństwo społeczne. Pojęcia. Uwarunkowania. Wyzwania*, Warszawa 2012 oraz *Bezpieczeństwo społeczne z perspektywy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych im. gen. Tadeusza Kościuszki” 2013, nr 3 - w obu tekstach przedstawiłem bezpieczeństwo społeczne jako sektor współczesnego bezpieczeństwa, wskazując na jego związek z materią bezpieczeństwa wewnętrznego, zarówno gdy idzie o tożsamość kolektywną, jak i indywidualną, których zagrożenia wpływają na bezpieczeństwo i porządek publiczny. [lista B MNiSW - 8 pkt - 2017]
- *Stosunek obywateli do bezpieczeństwa, państwa i patriotyzmu z perspektywy społecznego odbioru zagrożeń*, [w:] A. Skrabacz (red.), *Patriotyzm współczesnych Polaków*, Warszawa 2012, *Potrzeba porządku a kształtowanie kultury bezpieczeństwa*, [w:] A. Skrabacz, L. Kanarski, K. Loranty (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa. O kształtowaniu kultury bezpieczeństwa*, Warszawa 2015 oraz *Potrzeby bezpieczeństwa a prywatny sektor ochrony*, „Krytyka Prawa. Niezależne studia nad prawem” 2016, nr 1 - w tekstach tych, z których ostatni w nieznacznym stopniu wykorzystałem w rozprawie habilitacyjnej, zająłem się psychologicznymi aspektami bezpieczeństwa, tj. reakcją społeczną na zagrożenia prowadzącą do niezgodności między tzw. bezpieczeństwem eksperckim a odczuwalnym, potrzebą

porządku i jej związkiem z bezpieczeństwem, w szczególności z edukacją i kulturą bezpieczeństwa, oraz potrzebami bezpieczeństwa, zwłaszcza tym, co wynika z ich znajomości dla podmiotów świadczących usługi z zakresu ochrony osób i mienia. [lista B MNiSW - 8 pkt - 2017]

- *O bezpieczeństwie w ujęciu etymologicznym*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014 oraz jego skorygowana wersja *Problem tożsamości bezpieczeństwa w świetle etymologii języka polskiego*, [w:] W. Kitler, T. Kośmider (red.), *Metodologiczne i dydaktyczne aspekty bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2015 - w rozdziałach tych, które częściowo uwzględniłem w rozprawie habilitacyjnej, przyjrzałem się bezpieczeństwu od strony językoznawczej, skupiając się na jego pochodzeniu, dawnym znaczeniu oraz wynikających z niego konsekwencjach.

(C) Zarządzanie kryzysowe

Osiągnięcia dotyczące zarządzania kryzysowego mają postać artykułów w punktowanych czasopismach naukowych oraz rozdziałów w recenzowanych naukowo książkach. Ich treść obejmuje usytuowanie zarządzania kryzysowego w systemie bezpieczeństwa narodowego oraz realizację zadań z nim związanych na poziomie gminy.

- *Sytuacja kryzysowa w rozumieniu ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym – analiza pojęcia*, „e-Politikon. Kwartalnik Naukowy Ośrodka Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego” 2013, nr VI - w artykule tym przeanalizowałem definicję sytuacji kryzysowej, uznając jej konstytuujące znaczenie dla zarządzania kryzysowego, w tym związanych z nim zadań. [lista B MNiSW - 8 pkt - 2017]
- *O zagrożeniach codziennych, nadzwyczajnych i sytuacjach kryzysowych z perspektywy systemowej*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014 oraz *Miejsce zarządzania kryzysowego w systemie bezpieczeństwa narodowego. Uwagi prawno-organizacyjne*, „Studia Politologiczne” 2014, vol. 34 - w obu tekstach zająłem się kwestiami

systemowymi, patrząc na zarządzanie kryzysowe z punktu widzenia zagrożeń oraz ustaleń wynikających z dokumentów strategicznych. [lista B MNiSW - 13 pkt - 2017]

- *Zarządzanie kryzysowe jako wyzwanie dla samorządu gminnego*, [w:] J. Itrich-Drabarek, E. Borowska, A. Morawski, D. Przystek (red.), *Samorząd terytorialny w Polsce - reforma czy kontynuacja?*, Warszawa 2015 - w rozdziale tym odniosłem się do podstawowego poziomu zarządzania kryzysowego, przedstawiając jego organizację, zadania, w szczególności opracowywanie planów zarządzania kryzysowego, istniejące ograniczenia oraz reguły finansowania.

Problematyka szczególnych zagrożeń państwa, teoretycznych podstaw bezpieczeństwa oraz zarządzania kryzysowego jest obecna także w innych moich publikacjach, tj. recenzjach naukowych, hasłach w wydawnictwach słownikowych i encyklopedycznych oraz współredagowanych książkach i czasopismach. Mają one charakter komplementarny wobec wymienionych artykułów i rozdziałów. Wśród nich wyróżniam prace zbiorowe, wydane razem z prof. Stanisławem Sulowskim (*Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009 oraz *Trzy wymiary współczesnego bezpieczeństwa*, Warszawa 2014), jak również redakcję „Studiów Politologicznych”, wspólnie z dr hab. Aleksandrą Ziębą/Gasztold (*Przeciwdziałanie terroryzmowi we współczesnym państwie*, 2015, vol. 38 oraz *Teoretyczne i praktyczne aspekty bezpieczeństwa państwa*, 2018, vol. 49). W opracowaniach tych, poza uwzględnieniem wymienionych obszarów badawczych, ważne dla mnie jest integrowanie wokół wspólnego przedsięwzięcia badaczy z różnych ośrodków akademickich oraz umożliwienie wypowiedzenia się tzw. praktykom, których uznaję za integralną część środowiska zajmującego się bezpieczeństwem.

Konferencje naukowe oraz badania zakładowe

Wyniki moich badań przedstawiałem na konferencjach naukowych, wygłaszając na nich referaty, które następnie stawały się podstawą wymienionych wyżej opracowań publikowanych w recenzowanych książkach.

Rezultaty dotyczące szczególnych zagrożeń państwa zaprezentowałem w ramach konferencji pt. *Ochrona ludności w czasie pokoju oraz w okresie kryzysu i wojny*

(Warszawa, 2010), na której wypowiedziałem się na temat znaczenia *gwarancji praworządności stanów nadzwyczajnych w ochronie ludności*. Z kolei na Kongresie Europeistyki (Warszawa, 2014), zatytułowanym *Polska w procesie integracji europejskiej – dekada doświadczeń*, przedstawiłem problem *wplywu klauzuli derogacyjnej z art. 15 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka na stany nadzwyczajne*.

Ustalenia poświęcone teoretycznym podstawom bezpieczeństwa zaprezentowałem na konferencjach pt. *Bezpieczeństwo społeczne Polaków wobec wyzwań i zagrożeń współczesności* (Warszawa, 2011), *Patriotyzm współczesnych Polaków* (Warszawa, 2012) oraz *Prywatna ochrona bezpieczeństwa* (Warszawa, 2015), przedstawiając na nich następujące referaty: *Bezpieczeństwo społeczne jako składowa bezpieczeństwa narodowego*, *Stosunek obywateli do bezpieczeństwa, państwa i patriotyzmu z perspektywy społecznego odbioru zagrożeń* oraz *Potrzeby bezpieczeństwa a popularność prywatnego sektora ochrony*.

Dodatkowo, już nie w formie referatu, ale pokonferencyjnego głosu w dyskusji, wypowiedziałem się jako uczestnik sympozjum naukowego pt. *Bezpieczeństwo jako problem edukacyjny. O kształtowaniu kultury bezpieczeństwa* (Warszawa, 2015) oraz konferencji *Bezpieczeństwo narodowe - aspekty teoretyczne i formalne. Edycja 2015. Kategorie teoretyczne i elementy praktyczne bezpieczeństwa narodowego* (Warszawa, 2015). Dzięki udziałowi w tych wydarzeniach opublikowałem teksty pt. *Potrzeba porządku a kształtowanie kultury bezpieczeństwa* oraz *Problem tożsamości bezpieczeństwa w świetle etymologii języka polskiego*.

Spośród wymienionych osiągnięć i konferencji naukowych, część z nich wpisuje się w badania rozwijane przez Zakład Nauki o Bezpieczeństwie (obecnie Katedra Nauk o Bezpieczeństwie) Instytutu Nauk Politycznych Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Uczestniczyłem w dwóch takich badaniach. Pierwsze dotyczyło pojmowania, badań i kształcenia w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego w wybranych państwach (2011-2012). Drugie społecznego wymiaru bezpieczeństwa wewnętrznego (2012-2013). W ich ramach napisałem artykuły zatytułowane *Bezpieczeństwo wewnętrzne w Finlandii* (2013), *Bezpieczeństwo społeczne jako rodzaj bezpieczeństwa. Ustalenia wprowadzające* (2012) oraz *Stosunek obywateli do*

bezpieczeństwa, państwa i patriotyzmu z perspektywy społecznego odbioru zagrożeń (2012).

Ze względu na wyniki moich badań zostałem zaproszony (2015) do pełnienia funkcji eksperta w Ośrodku Analiz Politologicznych Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie stanów nadzwyczajnych, teoretycznych podstaw bezpieczeństwa oraz zarządzania kryzysowego (kluczowe specjalności).

Wyróżnienia naukowe

Rezultaty prowadzonych przeze mnie badań spotkały się z uznaniem w postaci nagród. Za publikację monografii pt. *Stany nadzwyczajne w polskich konstytucjach* otrzymałem z okazji święta Uniwersytetu Warszawskiego nagrodę od Dziekana Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego (Warszawa, 2007). Z kolei za redakcję naukową (wspólnie z prof. Stanisławem Sulowskim) publikacji zbiorowej *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia* otrzymałem nagrodę zespołową Rektora Uniwersytetu Warszawskiego (Warszawa, 2009). W książce tej umieściłem dwa rozdziały poświęcone kategorii bezpieczeństwa oraz rodzajom bezpieczeństwa państwa. Dodatkowo, w międzyczasie (marzec - grudzień 2008) otrzymywałem stypendium naukowe Rektora Uniwersytetu Warszawskiego.

Działalność dydaktyczna

Wyniki prowadzonych przeze mnie badań były wykorzystywane w pracy dydaktycznej. Pozwoliły m.in. na prowadzenie proseminariów oraz seminariów licencjackich i magisterskich zatytułowanych *Państwo wobec szczególnych zagrożeń* (wypromowanie 72 licencjatów oraz 7 magistrów). Ponadto umożliwiły zrealizowanie wielu przedmiotów na kierunkach: bezpieczeństwo wewnętrzne, a także politologia, europeistyka oraz stosunki międzynarodowe. Ograniczając się do kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne były to m.in.: „Stany nadzwyczajne w państwie”, „Wstęp do nauk o bezpieczeństwie”, „Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych”, „Organizacja systemu zarządzania kryzysowego w społecznościach lokalnych”, „Zarządzanie kryzysowe we współczesnych państwach” (studia I st., bezpieczeństwo wewnętrzne), „Podstawy bezpieczeństwa wewnętrznego”, „Instytucje zarządzania kryzysowego w Polsce” (studia II

st., bezpieczeństwo wewnętrzne), „Zarządzanie kryzysowe” oraz „Instytucje bezpieczeństwa wewnętrznego” (podyplomowe studia bezpieczeństwa wewnętrznego). Dodatkowo, w związku z posiadanym dorobkiem, zostałem wyznaczony na opiekuna specjalizacji zarządzanie kryzysowe dla kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne (2014) oraz recenzowałem prace licencjackie (29) i magisterskie (76). Za szczególnego rodzaju wyróżnienie uznaję zwrócenie się do mnie przez studentów z prośbą o zostanie opiekunem zakładanej przez nich uczelnianej organizacji studenckiej Koło Bezpieczeństwa Wewnętrznego (opiekun 2009-2011). Organizacja ta wydaje periodyk „Securo. Czasopismo Studenckiego Koła Naukowego Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, w którym jestem członkiem rady naukowej (od 2016 r.)

Działalność organizacyjna

Rezultaty działalności naukowej przełożyły się na rozliczne obowiązki organizacyjne wymagające znajomości problematyki bezpieczeństwa. Najważniejszym z nich było równoczesne pełnienie dwóch funkcji kierownika studiów niestacjonarnych (zaocznych) I stopnia oraz II stopnia na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne (2008-2015). W związku z nimi byłem angażowany do szeregu komisji i zespołów dydaktycznych zajmujących się tym kierunkiem studiów. W ciałach tych zajmowałem się projektowaniem planów studiów i programów kształcenia (sekretarz, 2011), ścieżkami kształcenia (2012) oraz zgodnością sylabusów z efektami kształcenia (2012). Pracowałem również w komisjach rekrutacyjnych i kwalifikacyjnych (2008-2018), w ramach których m.in. współtworzyłem test kwalifikujący na studia II stopnia (2011, 2018). Ponadto, w związku z korektami programu kształcenia, zgłaszałem propozycje nowych przedmiotów (2011). Dokonałem przyporządkowania tematów programu szkolenia zawodowego podstawowego policjantów do przedmiotów realizowanych na kierunku bezpieczeństwo wewnętrzne. Dodatkowo opracowałem projekty porozumień międzyuczelnianych w sprawie współpracy naukowo-dydaktycznej między Uniwersytetem Warszawskim a Akademią Obrony Narodowej (2008) oraz Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie (2013).

Wyróżnienia dydaktyczne i organizacyjne

Działalność dydaktyczna i organizacyjna zostały wysoko ocenione, zarówno przez Dziekana Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, jak również samego Rektora

Uniwersytetu Warszawskiego. Od Dziekana otrzymałem nagrody za osiągnięcia w pracy dydaktycznej i organizacyjnej (2008), za działalność organizacyjną (2010) oraz za znaczące osiągnięcia w działalności organizacyjnej (2011). Od Rektora z kolei otrzymałem nagrody za działalność dydaktyczną i organizacyjną (2012) oraz za całokształt osiągnięć dydaktycznych (2013).

Kwalifikacje

Równoległe z prowadzoną działalnością badawczą stopniowo podnosiłem swoje kwalifikacje, tak aby poszerzyć wiedzę oraz rozwijać metody, które mógłbym zastosować w dalszej pracy badawczej i dydaktycznej. Ukończyłem: seminarium *Krajowe Ramy Kwalifikacji. Budowa programów studiów na bazie efektów kształcenia* (2010), warsztaty dotyczące zmian w opisie programów studiów w związku z nowelizacją Prawa o szkolnictwie wyższym (2011), szkolenie z zakresu ewaluacji - konstruowania testów sprawdzających wiedzę, umiejętności i kompetencje (2012) oraz trzy szkolenia realizowane w ramach Programu Doskonalenia Nauczycieli Akademickich UW, zatytułowane *Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na badania naukowe i tworzenie nowych programów kształcenia* (2013), *Dydaktyka Szkoły Wyższej* (2013), *Warsztat umiejętności dydaktycznych* (2014).

Reasumując, od obrony doktoratu do marca 2019 r. moje prace naukowo-badawcze zaowocowały opublikowaniem:

- 2 monografie (w tym jednej zaktualizowanej rozprawy doktorskiej),
- 2 współredagowanych przeze mnie prac zbiorowych,
- 2 współredagowanych przeze mnie monograficznych tomów czasopisma naukowego,
- 1 współredagowanego przeze mnie zbioru dokumentów,
- 17 rozdziałów w pracach zbiorowych,
- 10 artykułów w czasopismach naukowych,
- 8 haseł w naukowych wydawnictwach słownikowych i encyklopedycznych (w tym dwóch w procesie wydawniczym),
- 4 recenzji naukowych,
- 2 wstępów w pracach zbiorowych (współautorstwo),

- 2 wstępów w czasopiśmie naukowych (współautorstwo),
- 1 wstępu w zbiorze dokumentów (współautorstwo).

Łącznie do marca 2019 r. opublikowałem 51 tekstów (w tym dwa w procesie wydawniczym), uczestniczyłem w 6 projektach badawczych (indywidualnych lub zbiorowych) oraz w 30 konferencjach, seminariach naukowych oraz panelach dyskusyjnych (vide załącznik nr 3 oraz nr 4).

Michał Brzeziński

Kontakt:

e-mail: michal.brzezinski@uw.edu.pl

Wydział Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 26/28
Gmach Audytoryjny
00-927 Warszawa